

Número 5
Juny 2003

ANC

Butlletí de l'Arxiu Nacional de Catalunya

LA GENERALITAT DE CATALUNYA I EL MINISTERI DE DEFENSA INICIEN UN CONVENI DE COL·LABORACIÓ, PER A LA MILLORA DE LA CONSERVACIÓ I DIFUSIÓ DELS FONDS DOCUMENTALS DEL TRIBUNAL MILITAR TERRITORIAL TERCER

Un dels fons documentals de més interès per a la història del segle XX a Catalunya i, malgrat això, encara poc estudiat pels historiadors, és el format pels més de 100.000 procediments judicials que es conserven a l'arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer, amb seu a Barcelona. No obstant això, es tracta d'un fons molt utilitzat, atès que ha permès certificar l'estada a la presó de molts dels represaliats pel franquisme, amb la qual cosa, aquests, o els seus cònjuges, ja han pogut rebre el reconeixement i les indemnitzacions atorgades per les diverses administracions.

Si avui aquesta documentació és útil i se'n pot recuperar la informació és gràcies a la cura que sempre se n'ha tingut des del Tribunal Militar Territorial Tercer, en uns primers moments conservant-la i elaborant-ne uns fitxers que permeten la localització dels procediments, i, més recentment, millorant les instal·lacions de l'arxiu on es troben.

enguany, la Generalitat de Catalunya i el Ministeri de Defensa, en el marc d'un conveni de col·laboració, han iniciat el camí per millorar la conservació i l'accés a aquesta documentació. En aquest sentit, el Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat ha posat a l'abast de l'Arxiu Nacional de Catalunya els recursos necessaris per poder tractar arxivísticament el fons.

El tractament dirigit per l'ANC, compta amb el vistiplau del Centre d'Història i Cultura Militar de la Tercera Regió Militar Pirenaica i del Tribunal Militar Territorial Tercer, i té per objectiu assegurar la instal·lació dels procediments en contenidors de conservació permanent i elaborar un catàleg informatitzat dels processos.

Celebrem poder participar en aquest llarg tractament, que tot just comença, i agraïm a les Administracions implicades la voluntat de prioritzar els treballs necessaris per tal de posar a l'abast d'estudiosos i interessats una part molt important del ric patrimoni documental militar que es conserva a Catalunya.

Ofici inclòs en el procediment contra Lluís Companys i Jover (sumaríssim 23.468), extret de la publicació *Consell de guerra i condemna a mort de Lluís Companys. President de la Generalitat de Catalunya (octubre de 1940)*. Edició facsímil. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1999.

Editorial

SUMARI

Editorial

La Generalitat de Catalunya i el Ministeri de Defensa inicien un conveni de col·laboració, per a la millora de la conservació i difusió dels fons documentals del Tribunal Militar Territorial Tercer. **1**

Temes

Pau Casals: el fons d'un català universal a l'Arxiu Nacional de Catalunya. **2**

Reflexions entorn d'alguns contenciosos arxivístics. **5**

La indexació dels fons de La Maquinista Terrestre y Marítima: Antecedents de la confecció d'un tesaurus de temàtica general per a la indexació dels fons d'imatges de l'ANC. **9**

El fons de Dolors Marsans i Comas. **11**

Noticiari

El fons de l'Arxiu del Marquès d'Alfarràs. **13**

Els fons electorals que es conserven a l'ANC. **13**

El tractament dels sumaríssims del Tribunal Militar Territorial Tercer. **14**

La guia del fons Generalitat de Catalunya (Segona República), 1931-1939. **14**

Ingressos, 15

L'ANC a la premsa, 16

Edita	Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura
Direcció	Josep M. Sans i Travé
Redacció	Francesc Balada, Josep Fernández, Angels Bernal, Imma Navarro, Carles Figuerola
Impressa	Printing Súrria
Tiratge	1.500 exemplars
ISSN	1695-9000
Dip. Legal	B.27.802-2002

PAU CASALS: EL FONS D'UN CATALÀ UNIVERSAL A L'ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

Pau Casals, una de les personalitats catalanes amb més projecció internacional, ha estat reconegut mundialment com a mestre

del violoncel, distingit director d'orquestra i compositor, però també pel fet d'haver estat un home que creia fermament en la pau, la justícia i la llibertat.

El 2 de juny de 2001, coincidint amb el 125è aniversari del seu naixement, s'inaugurà el Museu Pau Casals ubicat a la Vil·la Casals de la platja de Sant Salvador del Vendrell, la seva residència d'estiu. El museu, que contribueix a promoure, protegir i difondre l'estudi i el coneixement de la figura de Pau Casals i de la música clàssica, fa un recorregut per la vida i l'obra del músic sobretot a través d'imatges i de música; però també ens mostra els objectes, els records i els documents més representatius i significatius de la vida privada i artística del mestre conservats per la Fundació Pau Casals a Sant Salvador i d'altres pertanyents a la vídua de Pau Casals, Marta Montañez, conservats a Washington i a Puerto Rico.

En l'actualitat, una part del fons documental del músic s'exposa en el Museu Pau Casals, però el volum més important de documentació està dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya. Tant la Fundació Pau Casals com la senyora Marta Montañez varen considerar que aquesta institució complia els requeriments tècnics adients que garantien una adequada conservació i permetien posar el fons a disposició dels estudiosos de la figura i de l'obra del violoncel·lista.

Notícia biogràfica

Pau Casals va néixer al Vendrell (Baix Penedès), el 29 de desembre de 1876 i va morir a San Juan de Puerto Rico, el 22 d'octubre de 1973. Compositor, director d'orquestra i, sobretot, violoncel·lista, estudià amb el seu pare Carles, organista a l'Escola Municipal de Música de Barcelona (violí i violoncel amb Josep Garcia i composició amb Josep Rodoreda), i prosseguí els seus estudis a Madrid, Brussel·les i París, ciutats on pogué estudiar gràcies a la protecció de la reina Maria Cristina i del comte de Morphy, al qual Albéniz l'havia recomanat després de sentir-lo tocar en un cafè de Gràcia (Barcelona). El 1897 esdevingué professor de violoncel a l'Escola Municipal de Música de Barcelona i féu els seus primers concerts, amb Enric Granados i el quartet Crickboom. L'èxit de la seva carrera internacional començà a París l'any 1899 amb un concert amb l'Orquestra Lamoureux. El 1901 féu la seva primera gira pels EUA i el 1905 el seu primer viatge a Rússia. Des de llavors el seu nom es mantingué ininterrompudament al primer pla de l'ambient musical mundial. A més de les seves activitats

Programa del Festival Casals de Puerto Rico. San Juan de Puerto Rico, 1968. Fons Pau Casals

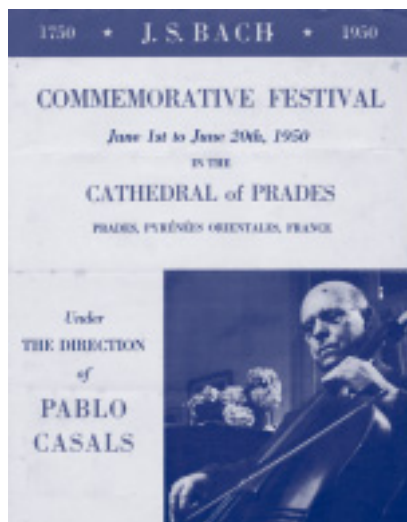
com a solista (a través de les quals revolucionà el concepte tècnic i expressiu del violoncel) i de caràcter docent, cal remarcar també la seva dedicació a la música de cambra, l'exponent més alt de la qual fou el trio constituït amb Jacques Thibaut i Alfred Cortot i

que perdurà durant 25 anys; amb ells creà el 1912 a París l'École Normale de Musique. Entre altres iniciatives seves destaquen les fundacions, a Barcelona, de l'Orquestra Pau Casals (1920-39), finançada per ell, i de l'Associació Obrera de Concerts (1926-39); amb la primera donà un gran impuls a la vida simfònica catalana, i amb la segona duagué a terme un intent exemplar d'acostament de la música al món obrer. El 1932 fou nomenat per la Generalitat de Catalunya president de la Junta de Música de Catalunya.

La seva vida experimentà un canvi important arran de la Guerra Civil de 1936-39 i de la Segona Guerra Mundial (1939-45): fins a aquell moment només havia actuat públicament com a músic, però des d'aleshores esdevingué un defensor infatigable de la pau, de la llibertat i de les minories oprimides. Fidel a les seves conviccions es va exiliar voluntàriament de Catalunya a Prada (Conflent), i des d'aquest exili, a partir de l'any 1939, ajudà els espanyols refugiats en camps de concentració i silencià el seu violoncel en protesta pels governs de suport al règim feixista de Franco. Aquest silenci, altament significatiu i representatiu, només fou trencat (a part d'excepcionals actuacions individuals) amb els festivals de Prada iniciats amb motiu del segon centenari de la mort de J. S. Bach (1950-66)—en els quals col·laboraren els artistes més famosos— i, des del 1960, amb la difusió per tot el món, com a missatge de pau, de l'oratori *El Pessebre*, amb text de Joan Alavedra. El 1955 anà amb la seva esposa Marta Montañez a Puerto Rico, on s'instal·là i fundà el 1957 el Festival Casals a San Juan de Puerto Rico. El 1958 féu el seu primer concert a la seu de l'ONU. El 1961 viatjà a Israel i al Japó, i el 13 de novembre d'aquell mateix any actuà a la Casa Blanca, invitat pel president Kennedy. El 1963 dirigí *El Pessebre* a l'ONU en la celebració del XVè aniversari de la Declaració dels Drets de l'Home. Fou nomenat doctor *honoris causa* de la Universitat de Nova York.

Com a compositor, la seva producció comprèn, a més, música de cambra, *lieder*, polifonies, sardanes, etc. El 1955 Josep M. Corredor publicà *Converses amb Pau Casals*, autobiografia dialogada. El 24 d'octubre de 1971 fou estrenat el seu himne a la pau de l'ONU (*Himne a les Nacions Unides*), amb text de W. H. Auden, i se li lliurà la Medalla de la Pau.

El 1972 fou constituïda la Fundació Pau Casals pel músic i per la seva esposa, Marta Montañez, per tal que tot el patrimoni que havia deixat Casals en marxar de Catalunya, l'any 1939,

Programa del Festival de Prada de 1950.
Commemoració 1750 - J.S. Bach - 1950. Fons Pau Casals

es conservés i restés per sempre al seu país. L'any 1979 les seves despulles foren traslladades a Catalunya i enterrades al Vendrell.

Història arxivística i dades sobre l'ingrés del fons

El fons personal *Pau Casals* es va conservar a la Casa Museu Pau Casals de Sant Salvador del Vendrell fins a l'any 1997. La Fundació Pau Casals —titular del fons—, a partir d'aquesta data i per les deficientes condicions de conservació en què es trobava aleshores la Casa Museu, va decidir el trasllat de la documentació a l'Arxiu Nacional de Catalunya, que va cedir en dipòsit provisional a la Generalitat de Catalunya mitjançant el conveni signat el 14 d'abril de l'any 1998. El conveni establia la col·laboració de la Fundació Pau Casals i de l'Arxiu Nacional de Catalunya per tal d'assegurar la conservació adequada de la documentació fins al moment de concloure les obres de restauració i de condicionament de les instal·lacions de la Vil·la Casals i també establia el tractament arxivístic del fons.

L'any 2001, coincidint amb la inauguració del Museu Pau Casals, la Fundació Pau Casals va decidir que el fons restés dipositat a l'ANC. L'any anterior s'havia enllestit l'organització i la descripció de la documentació que es materialitzà el mes de juliol del 2000, amb la presentació de l'inventari del fons.¹ D'aquesta manera, ambdues institucions, donaven continuïtat a la tasca de conservació i de difusió del fons; a més es completava la seva unitat amb el lliurament de la documentació que conservava la senyora Marta Montañez, procedent de Washington i de Puerto Rico.

Quant a l'ingrés del fons a l'ANC, aquest es va fer en dos moments. El primer ingrés tingué lloc l'any 1997. La documentació procedia de la Casa Museu Pau Casals de Sant Salvador i correspon, essencialment, a documentació anterior a l'any 1957 (primer Festival Pau Casals a Puerto Rico). L'any 2001 es realitzà el segon ingrés. La documentació procedia de Washington i de Puerto Rico, fou lliurada per la senyora Marta Montañez; tot i que abraça un període comprès, principalment, entre els anys 1895 i 1976, destaca la de l'època entre 1957 fins a la mort del músic, l'any 1973.

Per altra part, cal esmentar els ingressos procedents de la cessió de documents de particulars, amics i admiradors del mestre a tot el món —entre els quals cal destacar el llegat Francesc Herrada—, que contribueixen a enriquir el contingut informatiu del fons.

1. Vegeu Romagosa i Huguet, Montserrat; Cruellas i Serra, Rosa Maria (coord.). *Inventari del fons Pau Casals (1722-1998)*. Arxiu Nacional de Catalunya, juliol del 2000.

Contingut del fons

El volum total aproximat del fons *Pau Casals* és de 90 metres lineals de documentació.

Dos terços del fons, aproximadament uns 60 metres lineals, corresponen al primer ingrés. El terç restant, actualment en procés de tractament arxivístic, correspon al segon ingrés del fons. El conjunt documental inclou un volum important de documentació en imatge i audiovisual entre la qual destaquen més de 6.000 imatges catalogades (la major part compten amb una còpia en suport digital). Aquestes imatges corresponen a 7.224 positius en blanc i negre, 285 negatius flexibles, 263 positius en color i 135 negatius en vidre. També compta amb 958 cintes magnetofòniques, 600 postals, 315 discos, 257 dibuixos, 238 cartells, 165 plànols, 127 diplomes; 92 gravats; 44 pel·lícules i altres materials com ara, vídeos, segells, exlibris i calendaris. Així mateix, cal fer esment d'una àmplia col·lecció de monografies i publicacions periòdiques (biblioteca i hemeroteca personal) que conté el fons.

La documentació generada i rebuda per Pau Casals, permet recórrer la vida i l'obra del mestre així com el context històric en què va viure. Tot i que aquesta documentació té un abast cronològic força ampli (1722-1998), predomina la documentació corresponent al període 1801-1992. Quant a la llengua utilitzada en els documents, predomina el català, però també cal destacar la presència del castellà, del francès, de l'anglès i de l'alemany.

Els documents que es conserven són un excel·lent testimoni de la intensa activitat vital del productor del fons, tant de la seva activitat personal i familiar com de la seva activitat musical, de l'activitat associativa i política i de la seva projecció pública. La documentació personal inclou, bàsicament, els documents identificatius, els documents acadèmics, els que fan referència a l'administració del patrimoni, els que el vinculen amb la seva família i amics, les agendes, i els diaris personals. La documentació familiar inclou la de diferents parents de Pau Casals, d'entre la qual destaca la de la seva mare, Pilar Defilló, i la del seu germà Enric Casals, violoncel·lista de prestigi. En aquests apartats, també s'inclouen les fotografies personals i familiars del fons. Cal fer especial esment a la documentació que testimonia la seva activitat musical tant pel seu volum com pel seu contingut. Els documents que formen aquesta sèrie són el resultat de la celebració dels nombrosos concerts i festivals de Pau Casals (Festivals de Prada, de Mèxic, de Puerto Rico, de Marlboro) i també d'altres músics; inclou també els documents resultat de la gestió i desenvolupament de les activitats de l'Orquestra Pau Casals, de l'Associació Obrera de Concerts i de diferents entitats relacionades de caràcter musical (com a exemple, el Centro Artístico Musical de Barcelona, l'Orfeó Català de Barcelona i el Conservatorio Nacional de Música y Declamación). Finalment, dins d'aquesta mateixa sèrie, cal remarcar l'obra creativa pròpia del músic i l'obra aliena, ambdues, formades per un valuós i ampli repertori de partitures manuscrites i editades. Com a composicions originals de Pau Casals hi ha *l'Himne a les Nacions Unides* i *El pessebre*, però

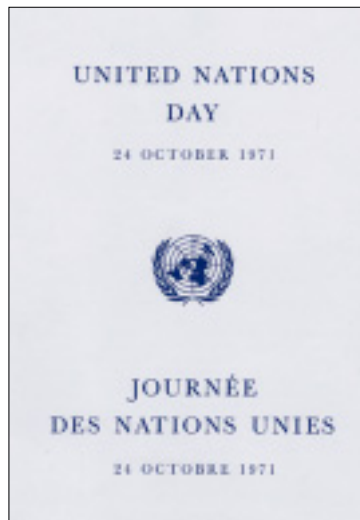
també —tot i que no la va compondre ell— la partitura original de *El cant dels ocells* que el músic va fer universalment cèlebre amb el violoncel. A més són nombroses les imatges fotogràfiques que reuneix el fons on apareix Pau Casals en relació amb la seva activitat artística, així com pel·lícules i cintes magnetofòniques de diferents concerts, d'entre els quals destaquem els que va oferir a les Nacions Unides (1958, 1963, 1971) i a la Casa Blanca (1961). L'activitat acadèmica desenvolupada per Pau Casals també està ben representada en el fons, com ara la relacionada amb el Conservatori del Liceu Filharmònic Dramàtic de Barcelona, o la de l'Escola Municipal de Música de Barcelona. Del conjunt del fons sobresurt, especialment, la correspondència tant pel volum com per l'interès de les cartes originals rebudes, ja que són testimoni de les nombroses relacions que Pau Casals va mantenir, a escala internacional, en els diversos àmbits de la cultura, la política i la societat coetànies. Tot i que la documentació vinculada a la seva activitat associativa i política no és especialment voluminosa, sí que és molt significativa ja que està relacionada amb diverses institucions culturals, amb la Generalitat Republicana, amb l'exili i amb els refugiats catalans i les víctimes de la Guerra Civil. Quant a la documentació produïda en funció de les activitats de representació del músic, el fons dona testimoni dels actes protocol·laris en què va participar Pau Casals, però sobretot de la seva projecció pública, que demostren els nombrosos homenatges, commemoracions, distincions, entrevistes, obsequis, dedicatòries i invitacions de què va ser objecte, com també l'abundosa documentació biogràfica. El fons conté a més un testimoni emblemàtic, la seva intervenció davant l'Assemblea General de les Nacions Unides, el 24 d'octubre de l'any 1971, on va rebre la Medalla de la Pau, i va parlar al món del seu país interpretant *El cant dels ocells*. Finalment, els dossiers temàtics, l'obra aliena, les monografies (que inclouen una àmplia biblioteca personal), les publicacions periòdiques (l'hemeroteca), i els reculls de premsa que s'apleguen en l'apartat Recursos d'Informació, poden ajudar a perfilar la personalitat del productor del fons.

Tractament arxivístic del fons

L'organització i la descripció del fons *Pau Casals* ve condicionada per la seva naturalesa, en el sentit que com a fons personal té unes característiques específiques i una problemàtica pròpia que unides a les activitats del productor determinen el seu tractament. Amb relació a la metodologia aplicada, el procés de treball es resumeix a continuació:

Identificació del fons

Estudi del productor: recull d'informació biogràfica sobre

Programa del concert a les Nacions Unides (ONU).
United Nations Day = Journée des Nations Unies,
24 d'octubre de 1971 Fons Pau Casals

Pau Casals per tal de conèixer les activitats desenvolupades i situar la documentació en el seu context. Aquest coneixement s'ha arribat a obtenir mitjançant la bibliografia existent i també a través de la pròpia documentació del fons.

Estudi de l'estat del fons abans de la seva organització: intervencions anteriors, instruments d'accés, instal·lació de la documentació, estat de conservació. En aquest punt del procés de treball cal assenyalar que en les tasques d'organització del fons s'ha procurat respectar l'ordre originari de la documentació sempre que ha estat possible.

Estudi de la documentació: identificació de tipologies documentals, de funcions, de matèries i de totes aquelles dades que donen informació per anar delimitant i fixant les agrupacions i les sèries documentals.

Classificació del fons

Sistema de classificació: s'ha adoptat un sistema de classificació funcional d'acord amb el *Quadre de Classificació per a Fons Personals* que l'Arxiu Nacional de Catalunya està normalitzant i que està aplicant en l'organització dels seus fons. Aquest quadre tipus s'adapta a les peculiaritats de cada fons personal.

Ordenació de la documentació: s'ha establert la més convenient segons els casos: alfabètica, cronològica, temàtica o numèrica.

Descripció del fons

Feta segons la *ISAD (G): Norma Internacional de Descripció Arxivística* i d'acord amb els nivells de descripció que hem fixat en l'organització del fons (fons, sèrie, subsèrie, unitat documental composta, unitat documental simple). El resultat de la descripció ha permès, fins al moment, elaborar l'inventari del fons i un índex alfabètic de la correspondència. S'han inclòs els elements que la norma considera essencials per a l'intercanvi internacional d'informació (codi de referència, títol, nom del productor, data/es, volum i suport de la unitat de descripció i nivell de descripció). Pel que fa a la utilització de la resta d'elements s'ha condicionat al nivell i a la naturalesa de la unitat de descripció.

Automatització: feta d'acord amb la fitxa de descripció per a unitats de catalogació de l'aplicació informàtica GANC.

Instal·lació física

S'han substituït les antigues unitats d'instal·lació per unes de normalitzades d'acord amb els models de l'ANC. En aquest sentit, cal assenyalar que la documentació presenta, en general, un bon estat de conservació malgrat la presència d'algun estrip i d'algunes taques d'humitat.

L'accés al fons Pau Casals és lliure, llevat de determinades sèries que requereixen l'autorització per escrit de la Fundació Pau Casals.

Rosa M. Cruellas i Serra

REFLEXIONS ENTORN D'ALGUNS CONTENCIOSOS ARXIVÍSTICS

Introducció

Tal com ha arribat al gran públic la polèmica sobre els arxius catalans a Salamanca, es podria pensar que la reclamació catalana és una excentricitat, un cas extraordinari que es planteja fora o en contra de les pràctiques usuals, o bé que ens trobem davant d'un afer que, en no tenir paral·lels, ha de resoldre's d'acord amb uns paràmetres encara per crear.

Res no és més lluny de la realitat. En aquest article ens proposem de fer un breu apunt entorn d'alguns conflictes similars,² tot apuntant algunes observacions que ens han suggerit.

Comencem dient que el cas de traspàs d'arxius havia estat, històricament, la regla, especialment quan es tractava de territoris que se segregaven i passaven a formar part d'un nou poder, o bé adquirien la independència. Per exemple, després de la Guerra dels Trenta Anys (1618-1648), Espanya va lliurar els fons corresponents als Països Baixos. Això s'explica pel caràcter fonamentalment administratiu dels arxius durant l'edat mitjana i l'Antic Règim: la nova administració necessitava tota la documentació per tal de poder gestionar adequadament el territori.

Un altre aspecte és el dels arxius considerats font històrica i patrimoni cultural. Com és sabut, és a partir de la Revolució Francesa que els arxius comencen a ser considerats fonamentalment sota aquest prisma. L'evolució de la idea de nacionalitat, la necessitat de fonamentar la identitat pròpia o d'impedir la consciència nacional de l'enemic, la mateixa potenciació de la idea de patrimoni nacional, són factors que expliquen gran quantitat de contenciosos arxivístics del segle xx, per exemple en el cas de Polònia, o de les repúbliques bàltiques, o dels arxius de l'Europa occidental capturats primer pels nazis i després per l'exèrcit roig, de què farem esment més endavant.

Un exemple proper de reclamació basada en el valor històric (que no administratiu) dels documents és el de l'arxiu de Simancas, espoliat per les tropes napoleòniques i traslladat a França, amb la intenció de crear un gran arxiu de les conquestes de l'imperi, basat en els arxius dels diversos territoris annexats. Fallit el projecte, hom procedí al retorn dels diferents arxius al país d'origen. En l'afer de Simancas, el tràmit no es completà fins al 1941, en plena guerra mundial, sota els governs de Pétain i Franco. Observem, d'altra banda, que la temptació de crear arxius especialitzats en un tema o un esdeveniment històric, i concretament bèl·lic, no és nova, però que no es justifica el fet de prescindir del principi de provinença.

El fet que hàgim retret un cas prou conegut no implica que

Guia del Fons
Generalitat de
Catalunya
(Segona
República)
1931-1939

no n'hi hagi molts més. El 1977, a la XVII Conferència Internacional de la Taula Rodona dels Arxius, Bernard Mahieu esmentava dos-cents acords referents a traspassos o retorns d'arxius entre 1601 i 1977,³ llista que no pretenia pas ser exhaustiva. D'altra banda, en una

recerca aproximativa feta a la segona meitat dels anys noranta comptabilitzàvem quasi una cinquantena de reclamacions arxivístiques entre 1814 i 1997, de les quals trenta havien clos amb el retorn, i en set problemes s'havia resolt el contrari;⁴ pel que fa a la resta, alguns estaven encara en tràmit mentre que d'altres no en teníem notícies prou clares. Actualment, algunes de les negociacions d'aleshores s'han tancat ja amb un acord de retorn.

És cert que en la majoria de casos es parla de transferència (lliurament, retorn o restitució) de fons arxivístics entre estats diferents. Tanmateix, les disposicions internacionals diuen explícitament que els principis generals són els mateixos per als conflictes dintre d'un estat. A l'article 4.1 de la Convenció de l'Haia de 1954, els països signants es comprometen a respectar els béns culturals situats "tant en el propi territori com en el dels altres països signants... i d'abstenir-se de tot acte d'hostilitat respecte d'ells", al punt 3 del mateix article s'obliguen a fer cessar tot acte de robatori, de pillatge o de sostracció, en general, i més endavant, al punt 4, es prohibeixen tota mena de represàlies contra els béns culturals. Atesa la redacció del punt 1, cal entendre que aquestes afirmacions generals s'han d'aplicar també quan es tracta de reclamacions dintre d'un mateix estat. Però és sobretot a l'article 19, que porta per títol "Conflictes de caràcter no internacional" on trobem explícit al punt 1 que el respecte als arxius, com a béns culturals, obliga així mateix per al problema que ens interessa: "En cas de conflicte armat que no presenti un caràcter internacional... cadascuna de les parts en conflicte estarà obligada a aplicar com a mínim les disposicions de la present Convenció que fan referència al respecte dels béns culturals."

Així, doncs, el tractament que s'ha donat a altres conflictes ens pot oferir elements vàlids per a la nostra consideració i la seva aplicació, més o menys matisada, a l'afer dels arxius catalans. A continuació ens centrarem en quatre casos concrets, dels molts que podríem triar, de negociacions que tenen o han tingut per objecte la restitució de fons documentals.

2. L'article es basa en informacions recollides els darrers anys i procedents de bibliografia diversa, de la premsa, i de la consulta per Internet.

3. Actes de la 17 Conferència Internacional de la Taula Rodona dels Arxius (Cagliari, 5-8 octubre 1977). CIA-ICA, París, 1980.

4. Per exemple, en el cas de la documentació integrada en la del judici de Nuremberg.

5. ONU, Consell de Seguretat, document S/1999/100, paràgraf 6.

1. El retorn de Rússia a Holanda: els arxius privats confiscats durant l'ocupació nazi

El 1940, les tropes alemanyes d'ocupació a Holanda van confiscar els fons de les institucions o persones contràries, o suposadament contràries, al nazisme, i se'ls van endur al seu país. Després de la capitulació alemanya del 1945, aquests arxius van ser trobats per l'exèrcit roig a la zona d'ocupació soviètica, i traslladats a Moscou. Allà van ser custodiats en una institució arxivística creada especialment amb aquesta finalitat i mantinguda en secret. L'existència d'aquests (i d'altres) fons capturats es va fer pública el 1991, arran de la caiguda del règim soviètic. Els Països Baixos plantejaren aleshores la reclamació. El mes de juny del 2001, en el curs d'una visita oficial de la Reina d'Holanda a Rússia, s'anuncià finalment la restitució de 22 fons documentals al país on es van generar. Es tractava de documentació de diverses organitzacions religioses, pacifistes, socialistes i altres.

Altres nou fons reclamats pel Govern dels Països Baixos eren retinguts per Rússia, que, bé que en reconeixia la procedència holandesa, adduïa la necessitat de catalogar-los de primer. El 16 de desembre proppassat, el president Putin signava el decret de retorn d'aquests nou fons, tot i que l'Arxiu Nacional holandès, en donar la notícia, precisava que pot passar encara un cert temps abans que els documents arribin a Holanda per ser retornats als legítims propietaris.

A canvi del retorn, Holanda paga una quantitat en concepte de reparació per les despeses de conservació i custòdia dels documents, i a més es compromet a la microfilmació i lliurament a Rússia de documents de l'Arxiu Reial interessants per a la història russa, com ara unes cartes del tsar Nicolau I que podrien donar llum sobre la mort de l'escriptor rus Puixkin.

Pel que fa als vint-i-dos fons repatriats, han estat lliurats als seus propietaris, com és el cas de l'Institut Internacional d'Història Social, propietari de tres dels fons, que a més n'ha acollit d'altres en dipòsit.

Aquest exemple planteja algunes reflexions:

La captura per part dels nazis es féu amb finalitat repressiva, atès que eren els fons d'institucions i persones que es consideraven enemigues. Per part del règim soviètic, van ser en part considerats una compensació per les pèrdues i sofriment ocasionats per la guerra, com les obres d'art i altres béns culturals que van seguir les mateixes vicissituds (fet que indicaria que, en un primer moment, sancionaven l'espoliació nazi i els consideraven propietaris de tot plegat?). Però finalment s'ha imposat el respecte al principi de provenença i la consciència que els propietaris originals eren víctimes del nazisme.

L'existència d'una institució creada especialment per acollir aquests fons no s'ha confós amb l'existència d'un fons únic produït per l'acumulació de tota una sèrie de conjunts docu-

Exemple de retorn voluntari: tècnics del Abertzaletasunaren Agiritegia/Archivo del Nacionalismo i de l'ANC col·laborant en els treballs de tractament dels fons de la Generalitat de Catalunya. Artea, 2001. Foto: A. Bernal

mentals de diverses procedències i la seva utilització arbitrària per a fins diferents d'aquells per als quals van ser creats.

Tanmateix, els demandants, que veuen reconeguda la seva justa reivindicació, tenen també present la necessitat de negociar i aportar alguna satisfacció als demandats. Sembla prometedor el concepte de «reparació» per la

custòdia i conservació del material durant aquests anys, com a manera de desencallar negociacions, i també l'oferta de microfilmació de fons que poden ser considerats interessants o complementaris per a l'estudi de la història russa. Tot plegat demostra un grau de pragmatisme que pot ser molt útil en negociacions d'aquest tipus.

Cal dir que s'han produït negociacions semblants entre Rússia i França, Bèlgica i altres països que també van patir confiscació d'arxius per part dels ocupants alemanys. En alguns d'aquests problemes, els russos prefereixen parlar d'intercanvi, enlloc de restitució: és a dir, de lliurament a canvi d'una suma monetària o de documentació. En això s'allunyen de les recomanacions internacionals, per exemple la Resolució núm. 1 de la XXX CITRA que es va adoptar a Salònica el 1994, que diu que "els fons públics inalienables i imprescriptibles no poden constituir 'trofeus' ni servir d'objecte d'intercanvi", si bé és cert que caldria conèixer el caràcter públic o privat dels arxius objecte de negociació en aquests casos.

2. El procés de devolució iniciat per Iraq: la documentació política i administrativa confiscada a Kuwait durant la Guerra del Golf

Arran de la Guerra del Golf, el 1991, Iraq s'enduu al seu territori un important conjunt de documents, que inclou els fons de l'Oficina de l'Emir, del Primer Ministre, del Gabinet i del Ministeri d'Afers Estrangers.

El cas es planteja a l'ONU, en el marc de la reclamació sobre el retorn de presoners i de béns confiscats. Pel que fa als béns confiscats, Kuwait manifesta diverses vegades l'interès primordial que dóna als arxius. Així, en un informe del 16 de desembre de 1996, el secretari general fa notar que el govern de Kuwait continua insistint en la importància que atribueix a la restitució de béns irremplaçables, és a dir els arxius. De fet, és significatiu que el document S/1999/100 del Consell de Seguretat, pel qual es crea una comissió d'avaluació encarregada dels presoners de guerra i els béns kuwaitians, en exposar el mandat de la comissió diu textualment "La tercera comissió, que tractaria dels presoners de guerra i dels béns kuwaitians, inclosos els arxius, recorreria a la col·laboració i a la competència del Secretariat de l'ONU i de qualsevol altre òrgan competent. Tot consultant experts en la matèria, deter-

minaria en quina mesura l'Iraq ha aplicat les disposicions de les resolucions del Consell de Seguretat pel que fa als presoners de guerra i als béns kuwaitians, inclosos els arxius.»⁵ Ens sembla interessant remarcar aquesta equiparació i inclusió dels arxius en el concepte de béns a retornar, amb el mateix títol que les altres propietats robades. I també que, encara, en el curs de les reunions de la Comissió de què parlem, el representant permanent de Kuwait a l'ONU afirmava que, si bé en el cas de certs béns es podria resoldre el contenciós mitjançant indemnitzacions, en la qüestió dels documents la restitució era absolutament indispensable.

La comissió, de la qual formava part, sigui dit de passada, el diplomàtic català Francesc Vendrell, alt funcionari de l'ONU, va estudiar la qüestió bo i tenint com a punt de referència jurídic les resolucions 686, 687 i 706, totes de l'any 1991, referents a l'obligació de l'Iraq de restituir tots els béns espoliats, i a més, com a marc jurídic més general, les disposicions del Reglament de l'Haia que figuren en annex a la IV Convenció de l'Haia, de 18 d'octubre de 1907, i la IV Convenció de Ginebra.⁶ En les seves conclusions, la comissió reitera l'obligació iraquiana de restituir els fons documentals espoliats.

El març del 2002, el Secretari General de l'ONU, Kofi Annan, anuncia la disposició de Bagdad de retornar unes dues tones de documentació. El juliol del 2002 té lloc a Viena una reunió entre Kofi Annan i dues delegacions, de l'ONU i de l'Iraq, respectivament. S'hi parla, entre d'altres, de la restitució dels arxius, i s'hi presenten els mecanismes per dur-la a terme. El retorn es comença a fer efectiu al mes d'octubre, però de forma només parcial.

De tot aquest afer sembla remarcable la gran importància que es dona a la restitució dels arxius, així com l'aplicació del dret internacional. Pel que fa a les argumentacions adduïdes, crida l'atenció el fet que Kuwait atribueixi l'espoliació a la voluntat d'Iraq d'amagar proves històriques a favor de la independència i sobirania de l'emirat. En el mateix sentit s'havia expressat en una altra reunió del Consell de Seguretat el repre-

6. IV Convenció de l'Haia sobre les lleis i els costums de la guerra terrestre: "La propietat privada no pot ser sotmesa a confiscació" (art. 46); "Els béns dels municipis, els dels establiments consagrats al culte, a la caritat i a la instrucció, a les arts i a les ciències, fins i tot quan pertanyen a l'estat, seran tractats com a propietat privada". IV Convenció de Ginebra: "Tota destrucció per la potència ocupant de béns immobles o mobles pertanyents amb caràcter individual o col·lectiu a persones privades, o a l'estat, o a d'altres persones jurídiques o a organitzacions socials o cooperatives queda prohibida, tret que una tal destrucció esdevingui absolutament necessària per a les operacions militars." Tots aquests articles formen part del dret internacional actualment vigent.

Exemple de retorn voluntari: acte de lliurament dels fons de la Generalitat de Catalunya conservats a l'exili pel Partit Nacionalista Basc. Palau de la Generalitat, 12.02.2002. Foto: M. Urgés.

sentant de Bahrein: "[els documents] han estat presos de cara a esborrar la memòria d'aquest país". En una altra ocasió, durant les negociacions, és el representant de Gàmbia qui afirma que no restituir els arxius equival a "robar a un país la seva identitat nacional". Ens trobaríem així en un conflicte marcat alhora per les necessitats administratives i pel caràcter de suport d'identitat nacional dels documents.

3. Les negociacions entre França i la República de Corea: el patrimoni documental confiscat per França l'any 1866

Les dificultats de les negociacions sobre el retorn d'arxius confiscats són grans, i fan que els processos sofreixin interrupcions i s'allarguin abans no es troba la solució acceptable per a totes les parts. És el cas de les negociacions entre Corea i França sobre el retorn dels documents de la dinastia Choson de Corea, que s'han vist interrompudes recentment.

La història és com segueix: Aquests documents (material bibliogràfic i arxivístic) procedents de la Biblioteca Reial de la dinastia Choson, van ser capturats per la flota francesa el 1866, en el curs d'una expedició de represàlia per l'execució de 8.000 coreans cristians i nou missioners, és a dir en circumstàncies de caire clarament colonialista. El 1975, el doctor Pyonson Park va trobar a la Biblioteca Nacional de França aquest tresor espoliat al seu país. El 1991, la institució hereva de la Biblioteca Reial Choson en va demanar oficialment el retorn. Dos anys més tard, en una cimera entre França i la República de Corea, el govern francès es va comprometre a retornar el fons (sembla que en el marc d'una negociació de caire econòmic, de concessió d'infraestructures a companyies franceses) i fins i tot el president Mitterrand en va lliurar una còpia, com a mesura simbòlica, en el curs d'una visita oficial a Corea. Tanmateix, el govern francès demanava que el retorn es fes sobre la base d'un préstec recíproc: és a dir, enlloc de devolució, hi hauria un dipòsit indefinit (comodat) dels documents a Corea, compensat per un dipòsit de valor equivalent de Corea a França. El 1995, Corea va acceptar la fórmula, i es va decidir nomenar un representant de cada estat per fer una proposta conjunta. Entre abril del 1999 i novembre del 2002, es van dur a terme diverses reunions per negociar el retorn definitiu dels originals. Els termes de l'intercanvi van ser considerats abusius per part dels coreans, i finalment la negociació va ser posposada.

Considerarem aquí les raons que addueixen els uns i els altres a favor de les postures respectives:

Els francesos proposen la fórmula del dipòsit recíproc basant-se en el fet que les col·leccions de la Biblioteca Nacional Francesa són inalienables i, d'altra banda, en el desig o la conveniència de no disminuir la presència de la cultura coreana a França.

Al seu torn, els coreans consideren la devolució com un afer de justícia, i reclamen que França (o Occident) es faci responsable de la pròpia història i dels propis errors. D'altra banda, argumenten la promesa de retornar el fons feta pel govern del

president Mitterrand i l'acord a què s'havia arribat. Però potser el més interessant és l'argument, no sols de la provenença, sinó també de pertinença territorial. Els documents pertanyen a Corea, i, a més, hi han de ser, atès que són els coreans qui els poden entendre millor i saber millor com conservar-los. Contra l'argument francès segons el qual a la Biblioteca Nacional han estat i estaran en condicions òptimes de conservació i estudi, l'autor coreà del qual hem tret aquests apunts afirma que la comunitat científica francesa n'ha fet un tractament incorrecte, i, així, els ha perjudicat.

4. Una reclamació dins d'un mateix estat: els documents segregats l'any 1737 al fons ducal de Lorena i que es troben a París

Tot i que els contenciosos entre estats diferents són els més coneguts, també es troben exemples de reclamacions dintre d'un mateix estat.

Seria el cas d'una petició, encara no resolta, per la qual la ciutat de Nancy demana a la ministra francesa de Cultura la restitució de l'anomenada Col·lecció de Lorena.

Es tracta d'un conjunt de 900 volums que el 1737 van ser separats del fons dels ducs de Lorena per ordre de Lluís XV, que els volia utilitzar en les negociacions per establir les fronteres entre França i l'Imperi dels Habsburg.

La reclamació, feta per l'alcalde de Nancy l'any 2000, en el marc de la celebració dels 250 anys de la Biblioteca Municipal de Nancy, té el suport de nombrosos investigadors, arxiviers i historiadors. Entre els arguments que donen figura el de la reintegració al fons original. El trasllat a París (per legal que fos jurídicament parlant, en ser fet per ordre del rei) va significar la divisió del fons en dues localitzacions, i l'afebliment conseqüent de les dues parts. El fons original ja havia sofert un altre desmembrament quan l'últim duc de Lorena, Francesc I, se'n va endur una part en casar-se amb M. Teresa d'Àustria. Tanmateix, el 1918 Àustria va retornar a Nancy aquesta part del fons. Si la República consent ara a la restitució del conjunt conservat a la Biblioteca Nacional Francesa, es podrà completar la reconstrucció de tot el fons original.

L'alcalde de Nancy argumenta també que, amb el retorn, els historiadors podrien estudiar amb més comoditat el fons complet, al lloc on va ser originat, sense les molèsties d'haver de desplaçar-se. De fet, l'alcalde de Nancy considera que, allunyat de les seves arrels, els documents de París estan sent utilitzats per sota de les seves possibilitats.

Aquest afer presenta força similituds amb el del fons de la Generalitat, també dividit entre dues localitzacions, allunyat en part del seu àmbit natural, i molt probablement infrautilitzat en la ubicació actual, per raons de llengua i de manca de context. En la solució demanada es tenen en compte el principi d'unitat de fons (l'autèntic principi d'unitat!), d'ubicació al territori per a l'administració del qual fou creat, i de servei a l'usuari potencialment més interessat.

A tall de conclusió

Hem passat revista a quatre casos diferents, i és hora de resumir algunes de les consideracions que se'n poden extreure:

Com en la gran majoria dels exemples de contencions arxivístic, l'origen es troba en conflictes polítics: guerres, colonialisme, litigis fronterers...

La sostracció té sovint un evident caràcter de repressió i represàlia: el vencedor contra el vençut, en clara demostració de força i voluntat d'humiliació: casos d'Holanda, Kuwait i, molt especialment, Corea.

D'altra banda, en l'afer d'Holanda, ens interessa remarcar el matís particular de repressió ideològica, molt semblant al cas de l'espoliació de la documentació per les tropes i institucions franquistes.

El valor del patrimoni documental per a la identitat nacional té un important paper en els conflictes entre França i Corea, i entre Kuwait i Iraq. Com en els afers de Corea i de Kuwait, aquest valor té un paper molt clar en la reivindicació que es fa des de Catalunya. Fixem-nos com en el cas del retorn a Holanda s'ha sabut distingir entre la relació de la documentació amb la identitat nacional o amb l'interès per a la història de la nació, entre el principi de provenença i el valor històric: els originals holandesos retornen al seu país de provenença, i Rússia tindrà una còpia d'aquells documents que es refereixen a la pròpia història. S'ha distingit adequadament entre aquells documents que tenen un valor, innegable, per a la *història* nacional i els que tenen un valor, superior, per a la *identitat* nacional.

En menor mesura, és també interessant constatar com el retorn és vist com una qüestió de justícia, per exemple en la reclamació holandesa, i el no retorn, contràriament, desvetlla un sentiment d'injustícia, com a Corea (el mateix podríem constatar en les reclamacions dels arxius privats jueus, confiscats pels nazis).

La complexitat de motivacions i circumstàncies que desvetllen els contenciosos arxivístics obliga, com es veu clarament, a emprendre negociacions, que en alguns casos poden allargar-se extraordinàriament en el temps, i que es poden trencar i reprendre moltes vegades fins que s'arribi a un acord satisfactori per a ambdues bandes. Negociar vol dir renunciar a postures maximalistes, a solucions òptimes per a una sola banda, vol dir buscar alternatives, compensacions (Holanda a Rússia...). Aquest ha estat el cas dels afers que s'han resolt satisfactòriament.

Finalment volem remarcar tres aspectes que han prevalgut en les negociacions que hem estudiat:

a) *El respecte al principi de provenença*: és a l'origen de totes les reclamacions, i és el que finalment s'ha imposat en els dos casos que s'han clos ja amb un acord, tant si aquest ha estat fruit de negociacions bilaterals com si hi ha hagut intervenció de la comunitat internacional. Fixem-nos que el principi de provenença preval també en el cas que existeixi una institució creada especialment per acollir els fons espoliats (Rússia), per-

què s'imposa la correcta interpretació d'unitat de fons-institució generadora i no la intencionada confusió d'unitat d'arxiu-institució d'acollida. Això no nega que la correcta interpretació de la provenença pugui requerir esforços, temps i recursos, com queda palès en la restitució dels arxius holandesos per part de Rússia, i com també passaria en el cas del retorn dels diferents fons espoliats pel règim franquista.

b) *El respecte al criteri de territorialitat*: la importància i validesa d'aquest criteri (que, recordem-ho, es va fer palesa en les intervencions de M. Duchein i d'una forma especial de H. Oldenhage en la recent Jornada Els Documents Catalans a Salamanca organitzada per l'Associació d'Arxivers de Catalunya i celebrada a Barcelona el 18 de març), pesa, com es veu en les qüestions de Corea i de Nancy, per sobre l'argument del dipòsit en una gran institució central, i de les millors condicions de conservació o difusió que teòricament aquesta pot oferir. És importantíssima la conservació adequada, i és cert que ha de prevaler, però avui no es pot negar a priori la possibilitat que un centre "perifèric" pugui garantir-la, i en tot cas el que cal és trobar la forma de compaginar la localització del fons documental al territori on i per al qual es va generar (Oldenhage) amb les màximes garanties de cura i difusió adient, cosa que avui hauria de ser possible.

c) *El respecte a la titularitat*. Dels problemes estudiats, l'exemple més clar és el d'Holanda, on els fons han trobat una o altra ubicació segons la que tenien abans de l'espoliació, o, quan han ingressat en un arxiu diferent d'aquell d'on van sortir, ha estat havent consultat i respectat la voluntat dels legítims propietaris o dels seus hereus, sense que el govern que ha dut a terme les negociacions hagi imposat cap institució pròpia.

El cas dels arxius espoliats a Salamanca, sense ser totalment igual a cap dels contenciosos examinats, participa de característiques de cadascun: tot i ser ja "històrics" contenen informació útil per a l'administració de les entitats successores, però sobretot formen part del patrimoni d'aquestes. Com en els afers d'Holanda i Kuwait, els principis i la pràctica arxivística justifiquen el retorn. Com en els casos d'Holanda i de Lorena, a més, el tipus d'informació que se n'hagi pogut extreure no justifica la segregació dels documents del fons en què van ser creats i al qual pertanyen. En cap dels dos casos, les vicissituds arbitràries posteriors a la seva creació, els desplaçaments per espoliació, conquesta o necessitat política no justifiquen l'allunyament del territori on i per al qual van ser creats, i del patrimoni cultural del qual formen part.

Anna Duran i Armengol

LA INDEXACIÓ DEL FONS DE LA MAQUINISTA TERRESTRE Y MARÍTIMA: ANTECEDENTS DE LA CONFECCIÓ D'UN TESAURUS DE TEMÀTICA GENERAL PER A LA INDEXACIÓ DELS FONS D'IMATGES DE L'ANC

La Maquinista Terrestre y Marítima va néixer l'any 1855 amb la voluntat de fabricar tot tipus de maquinària i de construccions metàl·liques utilitzant la aleshores nova tecnologia del vapor. Durant gairebé 140 anys, aquesta societat empresarial fou peça clau del desenvolupament industrial català, subministrant una gran varietat de productes metal·lúrgics a empreses de tot l'Estat i de l'estranger. La diversitat de la seva producció, la importància històrica del fons i el fet que es conservi la major part de la documentació tècnica van portar a considerar La Maquinista com la pedra de toc ideal per a l'e-laboració d'un vocabulari tècnic d'enginyeria que faciliti la indexació dels fons d'empreses dipositats a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

La utilització d'un vocabulari controlat obeeix a la necessitat d'eliminar, en la mesura del que és possible, l'ambigüitat pròpia del llenguatge natural, especialment si es tracta, com és el cas, d'un llenguatge especialitzat en conceptes d'enginyeria. Com diu Lancaster, "el vocabulario controlado facilita la coincidencia entre el lenguaje de los indizadores y el de los usuarios que hacen la búsqueda."⁷ Els seus objectius són els següents:⁸

Fer consistent la representació dels termes, i evitar l'ambigüitat o imprecisió: agrupant els sinònims o quasisinònims i diferenciant els que són polisèmics. S'intenta així pal·liar el soroll o existència de documents no pertinents.

Fer exhaustiva la indexació i, per tant, evitar que es perdi informació a l'hora de fer la recerca: relacionant els termes

7. Frederic Wilfrid Lancaster: *El control del vocabulario en la recuperación de información*. València, Universitat de València, 1995, p. 22.

8. *Ibidem*.

entre sí, anticipant-se a les possibles associacions dels usuaris (indexadors i investigadors). D'aquesta forma es combat el *silenci* o absència de documents pertinents.

Dins del ventall de llenguatges controlats que hi ha s'ha escollit el tesaurus. El tesaurus és un llenguatge d'estructura combinatòria, postcoordinat, basat en l'establiment de relacions semàntiques entre els termes, que ofereix els següents avantatges respecte als sistemes de classificació com la CDU o els llistats d'encapçalaments de matèries:⁹

- Especialització
- Multiplicitat de combinacions
- Alt nivell de control terminològic
- Facilitat d'actualització

El tesaurus ofereix l'avantatge d'una major especialització car permet definir de manera unívoca o específica el contingut temàtic del document en comparació amb la CDU. Aquesta especificitat és possible gràcies a la combinació de termes diferents per a la representació d'un concepte complex (postcoordinació). L'existència de descriptors o termes preferents i els seus equivalents no acceptats (no descriptors) en la mateixa estructura ofereix un gran control dels termes en la indexació i la cerca per part de l'usuari, la qual cosa li permet localitzar ràpidament un concepte determinat encara que utilitzi un terme no permès pel sistema. Un tesaurus és més àgil que un sistema de classificació tipus CDU a l'hora d'actualitzar el seu contingut d'acord amb l'evolució del coneixement humà. Si un terme esdevé obsolet pot ser convertit en no descriptor i afegit el terme actual o nou amb relativa facilitat. En no ser un llenguatge codificat com els sistemes de classificació decimals és més flexible als canvis i els afegits.

Com hem dit abans, els termes d'un tesaurus es divideixen en dues classes: descriptors i no descriptors. Els primers són paraules o expressions del llenguatge natural incloses en l'estructura del tesaurus i que s'admeten en la definició del contingut d'un document. Els no descriptors són també paraules o expressions equivalents semànticament a un o més descriptors però que no han estat acceptats per indexar la documentació. Proporcionen un punt d'accés a partir del qual es pot dirigir l'usuari envers el descriptor que el substitueix. Els no descriptors garanteixen l'ús dels mateixos termes per representar els mateixos conceptes i evitar els problemes documentals del silenci i el soroll en la recuperació d'informació.

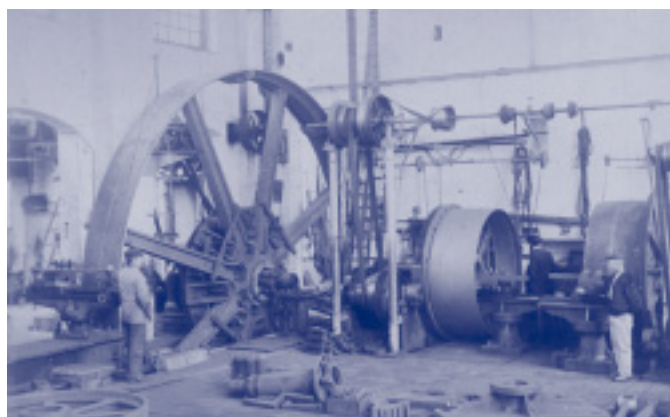
En un tesaurus hi ha tres tipus de relacions entre els termes que en formen part: relacions d'equivalència, jeràrquiques i associatives. Les relacions d'equivalència són les establertes entre paraules de significat equivalent (sinònims i quasisinònims) o entre els diferents significats d'un mateix terme (poli-

sèmics o homògrafs), així com entre les possibles variacions de nombre. D'entre les diferents variacions se n'escull una com a vàlida (terme preferent o descriptor) i s'hi remet l'usuari a partir dels termes equivalents no admesos. Les relacions jeràrquiques expressen associacions del tipus gènere-espècie, el terme específic ha de representar sempre un tipus de terme genèric (exemple: màquines/torns, un torn és *un tipus* de màquina). La seva funció és ampliar o acotar el camp temàtic de la cerca. Les relacions jeràrquiques no s'han de confondre mai amb associacions del tipus conjunt-part (per exemple, un motor i les seves peces). La norma UNE 50-106-90¹⁰ redueix els casos en què una relació tot-part s'inclou entre les jeràrquiques als següents: 1. Sistemes i òrgans del cos. 2. Topònims. 3. Disciplines i camps del coneixement. 4. Estructures socials jerarquitzades. Fora d'aquestes excepcions, les relacions conjunt-part són expressades mitjançant les relacions associatives. Quant a aquestes, es tracta de relacions que existeixen entre termes que ni són equivalents ni es poden agrupar jeràrquicament, tot i que hi ha algun tipus de connexió entre ells, com és el cas d'un efecte i la seva causa, dues activitats complementàries (fabricació, verificació), una activitat i el seu agent (fosa, forn), un objecte i les seves parts (motor, cilindre), una matèria primera i el seu producte (ferro, planxa), etc.

Els termes del tesaurus són organitzats en dos tipus de presentacions complementàries: una presentació alfabètica, en la qual els descriptors i els termes no preferents es troben ordenats alfabèticament amb les referències creuades corresponents a cada terme i una presentació en forma d'arbre, en la qual estan representades les relacions jeràrquiques entre els descriptors. La presentació jeràrquica o sistemàtica permet conèixer el significat d'un terme amb un simple cop d'ull en relacionar els conceptes entre sí pel seu contingut semàntic.

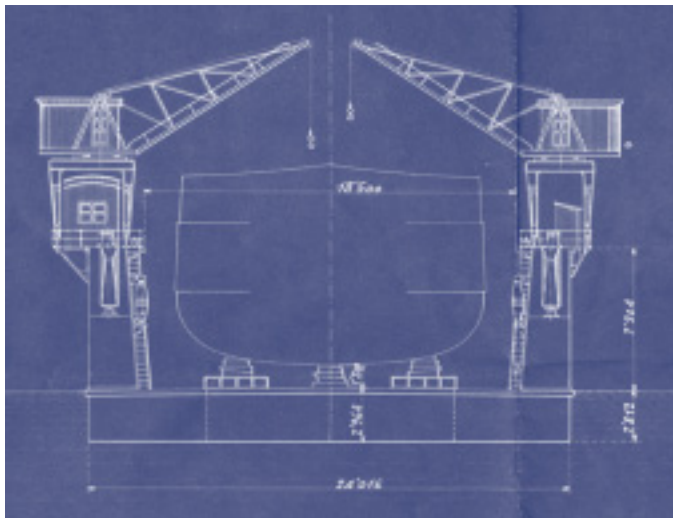
La confecció del microtesaurus d'enginyeria es va portar a terme en un principi amb l'ajuda del programari de lliure difusió BEAT 3.2.0. Aquest programa permet automatitzar la creació de relacions creuades entre els termes del tesaurus i l'elaboració de tot tipus de llistats impresos: alfabètic, jeràrquic, permutat, etc. L'Àrea d'Imatges va desenvolupar posteriorment una senzilla aplicació en Access 97 que compleix les fun-

Torns per a la mecanització de la grans peces. Fons de *La Maquinista Terrestre y Marítima*.

9. Blanca Gil Urdiciáin: *Lenguajes documentales*, dins José López Yepes (coord.): *Manual de información y documentación*. Madrid, Pirámide, 1996, p. 354.

10. *Directrices para el establecimiento y desarrollo de tesauros monolingües*. Madrid, AENOR, 1990, p. 195-196.

Portada del projecte tècnic, i secció transversal del planol general de construcció del Dic flotant de Cartagena.
Fons de La Maquinista Terrestre y Marítima

cions principals de l'altre programa, però amb l'avantatge de poder intercanviar la informació amb les bases de dades on es descriu la documentació.

El microtesaurus té un total de 814 termes, dels quals 681 són descriptors i 133 són termes no preferents. Els descriptors han estat agrupats en 13 famílies temàtiques, que són les següents:

01. Enginyeria (general)
02. Producció d'energia i indústries extractives
03. Enginyeria mecànica
04. Enginyeria metal·lúrgica
05. Enginyeria dels fluids
06. Enginyeria tèrmica
07. Enginyeria química
08. Enginyeria elèctrica
09. Construcció
10. Transport
11. Enginyeria de la producció
12. Enginyeria militar
13. Altres tecnologies

S'espera que aquesta experiència serveixi de punt de partida per a l'elaboració en un futur d'un tesaurus de temàtica general aplicable a tots els fons de l'Arxiu Nacional mitjançant el programa GANC. S'està confeccionant una primera versió de tesaurus general que serà d'aplicació als fons d'imatges de l'Arxiu, a partir de la sistematització i normalització dels descriptors lliures introduïts a les bases de dades de l'Àrea d'Imatges pels seus tècnics en els darrers anys. A aquest tesaurus de propòsit general s'afegirà el microtesaurus d'enginyeria, com una secció més dins de l'arbre de coneixement. Les fases de la construcció del mencionat tesaurus són les següents:

1. Eliminació de les variacions de nombre, donant com a norma general preferència a la forma plural en aquells termes referits a conceptes concrets i quantificables i el singular en el cas de conceptes abstractes i concrets no quantificables.¹¹

2. Eliminació de la sinonímia i la polisèmia. Quan el mateix concepte pot expressar-se mitjançant dos o més sinònims s'escull la forma més comuna o acceptada i s'adopta la resta com a termes no preferents. Quan una paraula té diversos significats aquests es diferencien mitjançant l'ús d'un qualificador: bancs (institució financera) i bancs (moble). En la cerca de les dife-

rents acepcions d'un mateix terme s'han utilitzat diccionaris enciclopèdics i diccionaris especialitzats.

3. Elecció entre el terme genèric i els seus termes específics. En un tesaurus es pot optar entre acceptar un terme que forma una classe i acceptar també o donar com a no preferents els seus membres (grues: grues pont, grues pòrtic, grues giratòries, etc.).

4. Agrupació dels termes en grans famílies. Es pretén així acotar el camp temàtic dels termes i ajudar a la classificació dels conceptes. Això facilita la construcció de les relacions jeràrquiques i associatives. S'han proposat les següents famílies, amb la finalitat d'abastar tots els camps del coneixement:

- ADMINISTRACIÓ
- ART I CULTURA
- CIÈNCIA
- DRET I LEGISLACIÓ
- ECONOMIA
- EDUCACIÓ
- ENGINYERIA I NOVES TECNOLOGIES
- GEOGRAFIA
- HISTÒRIA
- INFORMACIÓ I COMUNICACIÓ
- LLEURE, ESPORTS I ESPECTACLES
- POLÍTICA
- RELIGIÓ I CREENCES
- SANITAT
- SEGURETAT I ORDRE PÚBLIC
- SOCIETAT
- TRANSPORT
- URBANISME I MEDI AMBIENT

5. Creació de les relacions jeràrquiques i associatives entre descriptors. Un cop classificats els termes per famílies la tasca de relacionar-los entre sí pel lloc que ocupen en l'estructura semàntica és molt més àgil: el nombre de conceptes que hem de manipular disminueix considerablement per cada categoria, podem dividir la feina entre diverses persones, podem delegar part del tesaurus en experts en aquella matèria... En aquesta fase s'estan fent servir com a model estructures de tesaurus ja existents. Quan no existeix en la relació inicial de descriptors lliures el terme que permet relacionar un descriptor amb un altre, s'extreu d'un tesaurus o se cerca a un diccionari i s'afegeix a l'arbre. Aquest terme, en el futur també podrà ser utilitzat com a descriptor en la indexació. Les relacions jeràrquiques entre termes són del tipus monojeràrquic: un descriptor pot tenir adscrit un sol terme genèric.

11. Vegeu les excepcions a la norma UNE 50-106-90 (p. 10-12).

EL FONS DE DOLORS MARSANS I COMAS

L'Arxiu Nacional de Catalunya ha ingressat recentment el fons de Dolores Marsans i Comas. Es tracta d'un fons personal que reflecteix l'activitat associativa de Dolores Marsans i la seva participació en un reguitzell d'organitzacions i associacions protectores dels drets dels animals.

Notícia biogràfica

La senyora Marsans va iniciar la seva carrera proteccionista l'any 1947 a la Liga para la Protección de Animales y Plantas de Barcelona, primer com a vocal de Plantes, pocs mesos més tard com a secretària general i posteriorment, com a tesorera, càrrec que ocupà durant nou anys. Alhora, va participar en la fundació de la Federación Española de Sociedades Protectoras de Animales y Plantas, FESPAP (1950) on li assignaren el càrrec de secretària general i, anys més tard, el de presidenta. També va promoure la fundació de l'Asociación contra la Crueldad en los Espectáculos on ocupà diversos càrrecs. Paral·lelament va crear la publicació periòdica *Pregón en defensa de los animales*.

Des dels anys cinquanta fins a la dècada dels noranta va desenvolupar la seva tasca proteccionista integrant-se en diferents organismes internacionals. Va formar part del comitè executiu de la World Federation for the Protection of Animals, amb seu a Zuric, de la direcció de l'International Society for the Protection of Animals, amb seu a Londres, va ocupar la vicepresidència de la International Association Against Painful Experiments on Animals i la de la Ligue Internationale des Droits de l'Animal, amb seu a París. Al mateix temps, la senyora Marsans va ser una fervent defensora del moviment i de l'obra duta a terme pel doctor Albert Schweitzer a Lambaréné (Gabon)

El fons documental Dolores Marsans i Comas, que abraça un període cronològic que va des del 1944 fins al 1996, integra aquestes dues vessants:

Activitat vinculada al proteccionisme, que aplega la documentació generada per les diferents associacions i organitzacions on va desenvolupar la seva tasca en defensa dels animals i dels seus drets.

Dolores Marsans en l'acte de col·locació d'una lapida commemorativa de la Festa de l'Ocell. Anys 60 aprox. Fons de Dolores Marsans i Comas.

Activitat vinculada amb la figura del doctor Albert Schweitzer, que reuneix tota aquella documentació produïda pels contactes amb institucions relacionades amb el doctor Albert Schweitzer i la generada per iniciatives pròpies, com: *Association Internationale pour l'oeuvre du Docteur Albert Schweitzer de Lambaréné*, AISL; *Symposium Albert Schweitzer*, Comemoració del centenari del naixement d'Albert Schweitzer (1875 – 1975) i *Círculo de Amigos del Dr. Albert Schweitzer*.

A la documentació conservada resta palès l'activisme pioner de Dolores Marsans en el camp de les organitzacions protectores dels drets dels animals en un període, anys quaranta i cinquanta, on aquestes institucions i la seva ideologia no eren ni conegudes ni habituals en la quotidianitat de l'època.

Contingut del fons

El fons s'articula en els dos apartats esmentats anteriorment:

1. Proteccionisme

Liga para la Protección de Animales y Plantas de Barcelona
World Federation for the Protection of Animals. WFPA
Asociación contra la Crueldad en los Espectáculos. ACCE
International Society for the Protection of Animals. ISPA
Federación Española de Sociedades Protectoras de Animales y Plantas. FESPA

Asamblea Nacional Defensora de los Animales y su Hábitat. ASADAH

Asociación Internacional contra los Experimentos Dolorosos en Animales

De cadascuna de les esmentades associacions, Dolores Marsans va reunir estatuts d'associacions, relacions de donatius, correspondència emesa i rebuda, crides i fulls volants, memòries d'exercicis, articles i resolucions de conferències internacionals, activitats congressuals, programes d'actes, carnets i invitacions. És remarcable la documentació procedent de les relacions amb l'Administració central i els partits polítics i l'aplegada en la gestió dels recursos informació on destaca els reculls de premsa de l'Asociación contra la crueldad en los espectáculos i les publicacions periòdiques *Boletín de la Liga para la Protección de los Animales y las Plantas de Barcelona* i *Pregón en defensa de los animales y de las plantas*.

2. Doctor Albert Schweitzer

Aquesta part del fons aplega estatuts, actes d'assemblees generals, reglaments, correspondència, informes, tríptics, programes i invitacions, textos de conferències sobre la figura del doctor Albert Schweitzer. És destacable la documentació continguda a l'apartat gestió dels recursos, informació on sobresurten els articles i monografies sobre la figura d'Albert Schweitzer, els reculls de premsa, en què cal remarcar un dossier d'opinions contràries a l'obra del doctor, i una col·lecció de publicacions periòdiques de l'hospital de Lambaréné (Gabon).

Pilar Frago i Pérez

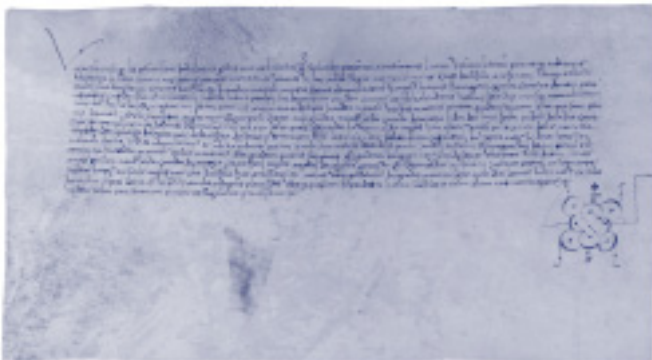
Noticiari

EL FON DE L'ARXIU DEL MARQUÈS D'ALFARRÀS

L'Arxiu del Marquès d'Alfarràs és el resultat, com la majoria d'arxius nobiliaris, de la suma dels arxius de les diverses famílies que han confluït en el llinatge principal. Integra més de quatre mil pergamins, a més d'una gran quantitat de documentació en suport paper, abasta cronològicament des de la segona meitat del segle X fins a les darreries del segle XVIII. Conté documentació familiar, religiosa, feudal, senyorial, política i d'administració dels diversos patrimonis aportats pels llinatges Desvalls, Ribes, Vallgornera, Montagut, Boixadors, Granollachs, Castellvell, Masdovelles, Llupià, Roger, Vallseca, Vilanova, Icard, Carcassona i Marquet, que fan referència a patrimonis radicats al camp de Tarragona, Penedès, Garraf, Segrià, Noguera, Osona, Ripollès, Vallès, Maresme, Empordà, Rosselló i Barcelona.

L'any 1995 l'Arxiu Nacional de Catalunya i el senyor Lluís Desvalls i Maristany, marquès d'Alfarràs, varen signar un conveni de col·laboració per a la restauració, catalogació i reproducció del seu fons documental en suport pergamí. En el marc d'aquest conveni, en el darrer trimestre del 2002 s'ha dut a terme la digitalització de 3.068 unitats documentals que fins al moment han estat restaurades i descrites a nivell d'unitat documental (catàleg). La descripció s'ha fet en la fitxa de catalogació a nivell d'unitat documental de l'aplicatiu informàtic GANC. S'han descrit els camps TÍTOL, DESCRIPCIÓ, CRONOLOGIA i DESCRIPTORS ONOMÀSTICS I TOPONÍMICS. Els registres s'han fet extensament.

Les imatges digitalitzades dels 3.068 pergamins ocupen 146 CD. Està previst que properament la seva consulta es pugui fer a través d'Internet

Pergamí. Fons de l'Arxiu del Marquès d'Alfarràs.

ELS FONDS ELECTORALS QUE ES CONSERVEN A L'ANC

Des del 1983, l'ANC amb els Serveis de Coordinació Electoral de la Generalitat de Catalunya ha anat donant suport a l'administració electoral, la qual cosa ha fet possible l'ingrés de la documentació generada per aquesta última durant les diferents votacions, dutes a terme en els 25 anys de democràcia restablerta.

Finalitzat l'escrutini i clos el procés electoral, ingressa a l'ANC la documentació generada, a disposició de la mateixa administració abans de ser testimoni de la memòria històrica. Dos són els organismes productors d'aquesta documentació: l'un és la Junta Electoral Provincial de Barcelona i l'altre és la Junta Electoral de Zona de Barcelona (que comprèn els municipis de Badalona, Barcelona, Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma de Gramenet), formant així dos fons documentals. L'ANC per la seva part, ha aplegat diversos cartells procedents de les diferents formacions i partits polítics, formant l'anomenada Col·lecció de Propaganda Electoral.

Del conjunt dels documents que pertanyen a cadascun dels fons dipositats a l'ANC, destaquen els sobres generats per les diferents meses electorals, on figuren les còpies de les actes aixecades a l'inici i finalització de les votacions, el cens electoral i les llistes de votants, seguits de la documentació administrativa constituïda entre d'altres, per: certificats de mesa, certificats censals, llistes de candidatures, relacions de formacions polítiques i correspondència generada durant el temps de vigència de cada Junta.

Recentment han ingressat a l'arxiu, procedents de la Junta Electoral Provincial de Barcelona, els llibres d'actes on figuren enquadernats els originals de les actes de cadascuna de les meses electorals corresponents a la província de Barcelona.

L'accés a la consulta pública de la documentació dels fons

Data	Comunitat	Documentació subestructurada	Sobres meses	Censos d'actes	Propaganda
1976 - 8 desembre	BB	Reintegrals per a la referenda política	--	--	--
1977 - 17 juny	LL	Legislació	RFP	EE	
1978 - 6 desembre	BB	Reintegrals Consolidats	RFP		
1979 - 1 març	LL	Legislació	RFP		N
1979 - 3 abril	BB	Municipals	RFP		N
1979 - 26 octubre	LL	Reintegrals Estat	RFP		N
1980 - 20 març	BB	Parlament de Catalunya	RFP	EE	N
1982 - 28 octubre	LL	Legislació	RFP		N
1983 - 8 març	BB	Parlament de Senat	RFP	EE	N
1983 - 8 març	BB	Municipals	RFP	EE	N
1984 - 29 abril	BB	Parlament de Catalunya	RFP	EE	N
1984 - 11 març	BB	Reintegrals OTAN	RFP	EE	N
1986 - 26 juny	LL	Legislació	RFP	EE	N
1987 - 10 juny	BB	Municipals	RFP	EE	N
1987 - 10 juny	BB	Parlament Europeu	RFP	EE	N
1988 - 29 març	BB	Parlament de Catalunya	RFP	EE	N
1989 - 16 juny	BB	Parlament Europeu	RFP	EE	N
1989 - 28 octubre	LL	Legislació	RFP	EE	N
1991 - 26 octubre	BB	Municipals	RFP	EE	N
1992 - 13 març	BB	Parlament de Catalunya	RFP	EE	N
1993 - 8 juny	LL	Legislació	RFP	EE	N
1994 - 12 juny	BB	Parlament Europeu	RFP	EE	N
1994 - 28 març	BB	Municipals	EE	EE	N
1995 - 19 novembre	BB	Parlament de Catalunya	--	EE	N
1996 - 3 març	LL	Legislació	--	EE	N
1996 - 11 juny	BB	Municipals	--	EE	N
1996 - 11 juny	BB	Parlament Europeu	--	EE	N
1999 - 17 octubre	BB	Parlament de Catalunya	--	EE	N
2000 - 11 març	LL	Legislació	RFP	EE	N
2001 - 21 març	BB	Municipals	--	EE	N

de les Juntes Electorals, és restringit segons la legislació vigent, llevat els llibres d'actes que són d'accés lliure.

En el quadre que segueix es pot veure per a cada convocatòria electoral, la documentació que es conserva a l'ANC. (mbc)

EL TRACTAMENT DELS SUMARÍSSIMS DEL TRIBUNAL MILITAR TERRITORIAL TERCER

El proppassat dia 5 de maig van començar, sota la direcció i supervisió de l'Arxiu Nacional de Catalunya, els treballs de descripció i tractament dels procediments que es conserven a l'Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer, a l'edifici del Govern Militar, a Barcelona.

La realització d'aquest tractament ha estat proposada per la *Ponència sobre patrimoni històric i artístic militar relacionat amb Catalunya*, depenent de la Comissió Mixta de Seguiment del conveni Generalitat de Catalunya – Ministeri de Defensa, i ha vingut motivada per la creixent necessitat d'expedició de certificacions a particulars que van ser processats després de la Guerra Civil, perquè puguin rebre les indemnitzacions pertinents.

L'objectiu que es planteja amb aquest tractament arxivístic que ara s'enceta és el de facilitar la recuperació dels procediments de les causes ordinàries i dels sumaríssims per a l'Administració i, d'acord amb la legislació vigent, posar-los a l'abast dels afectats, interessats i estudiosos en general. Això comportarà l'ordenació, descripció en base de dades i instal·lació d'uns 110.000 procediments, entre els quals hi ha el sumaríssim contra el president Lluís Companys. Si bé la sèrie té unes dates extremes compreses entre el 1939 i el 1978, hi ha una important presència —més de la meitat— de procediments fets entre l'any 1939 i els primers anys quaranta.

Aquesta iniciativa de la Ponència, que presideix el general de brigada, el senyor Jesús Maldonado de Arjona, i de la qual és secretari el director de l'Arxiu Nacional de Catalunya, el senyor Josep M. Sans i Travé, té el suport del Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya, que aporta els recursos i el personal necessaris per a dur a terme el tractament.

Les tasques arxivístiques les fan tres arxiviers i tenen el vistiplau i la col·laboració de l'auditor president del Tribunal Militar Territorial Tercer, el coronel Miguel Ángel Bazaco Ruigómez, i de la secretària del Tribunal, la capitana Ana M. Sánchez.

Amb aquest tractament, que dirigeix l'Arxiu Nacional de Catalunya, s'inicia el camí per salvaguardar i difondre adequadament una part important del patrimoni històric i arxivístic militar bo i posant a disposició dels afectats i dels estudiosos una documentació de primer ordre per a l'estudi d'un període molt important de la història més recent de Catalunya.

LA GUIA DELS FONDS GENERALITAT DE CATALUNYA (SEGONA REPÚBLICA) 1931-1939

El mes de març de 2003 ha sortit publicada la *Guia del fons Generalitat de Catalunya (Segona República) 1931-1939*, a cura d'Àngels Bernal i Cercós i d'Anna Duran i Armengol, dins la Col·lecció Publicacions de l'Arxiu Nacional de Catalunya que edita el Departament de Cultura.

L'instrument descriu de manera completa i acurada un dels fons més emblemàtics de l'arxiu i en proporciona una primera aproximació, que complementa la informació que es pot trobar a la pàgina web del centre (<http://cultura.gencat.net/anc/>). La descripció s'ha fet seguint els elements que proposa la norma internacional arxivística ISAD (G), presentats segons el format de publicació d'instruments de descripció a nivell de fons dissenyat per l'Àrea dels Fons de l'Administració, amb l'objectiu d'adaptar al màxim la presentació de l'obra a la seva finalitat de difusió.

La guia aporta informació sobre la història de la Generalitat de Catalunya durant la II República i sobre l'evolució i vicissituds dels seus arxius, proporciona una visió global del contingut del fons, descriu de forma general les sèries que es conserven dels diferents Departaments, i explica el sistema d'organització de la documentació. També dona informació de referència sobre la resta d'instruments de descripció del fons, que en permeten l'accés, sobre altres fons relacionats de l'ANC i d'altres arxius, així com bibliografia sobre la institució productora. D'altra banda, la publicació inclou nombroses imatges de documents textuais i gràfics, que la fan més atractiva i ajuden a copsar el contingut del fons.

Amb aquest volum, l'Arxiu Nacional de Catalunya inicia una línia de publicacions de guies de fons amb l'objectiu de difondre els seus continguts i posar a l'abast de l'investigador i del públic en general tota la riquesa de la documentació que contenen.

ÀREA DELS FONDS HISTÒRICS

Fons d'associacions i fundacions

- Fundació Amics del Pobres

Reglaments, documentació comptable, de socis, d'obres i d'activitats de l'entitat. 1870-2000. 2,8 m lineals.

- Lliga de Mutilats i Vídues de la Guerra d'Espanya
Llibres d'actes de la Junta Directiva, de registre de correspondència i de comptabilitat; sol·licituds de socis i expedients de concessió d'ajuts; correspondència; documentació sobre actes organitzats per l'entitat. 1970-2000. 5,2 m lineals.
- Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya
Documentació d'activitats de formació dels caps de l'entitat. 1966-2002. 8 m lineals.
- Centre UNESCO de Catalunya
Correspondència i expedients dels departaments de Drets Humans i Publicacions, de l'Institut Linguapax, de la Coordinadora d'Escoles Associades a la UNESCO i de la Coordinadora del Grup de Biblioteques Associades a la UNESCO. 1994-2002. 40,8 m lineals.
- Mútua Escolar Blanquerna
Col·lecció de la revista *Júnior*. 1929/1936. 0,1 m lineals.

Fons comercials i d'empreses

- Burés, SA
Expedients de personal i de representants, factures, nòminals, documentació de diversos plans de reconversió i de reestructuracions. 1965/1992. 39 m lineals.
- Serra Feliu, SA
Llibres diaris, majors, de comptabilitat auxiliar, accions i matrius d'accions. Documentació d'assegurances socials, llibres d'actes del Comitè d'Empresa, projectes d'edificis i plans industrials. 1940/1994. 7,2 m lineals.
- Grup d'Empreses Plandiura, Carreras i Buxeres
Esriptures i documentació comptable de Plandiura y Carreras, SA. 1920-1941. 0,1 m lineals.

Fons patrimonials i familiars

- Llinatge Giralt de Sant Pere de Ribes
Documentació familiar i patrimonial. Segles XVIII-XX. 5 m lineals.
- Família Serrahima
Col·lecció de catàlegs de representacions operístiques realitzades pel Club de Futbol Júnior. 1932/1969. 0,1 m lineals.

Fons personals

- Josep Maria Comalrena de Sobregrau Ezgocue
Documentació de les seves activitats polítiques i com a advocat. 1776/1981. 1,2 m lineals.

- Josep Giralt i Raventós
Documentació sobre les seves activitats polítiques i associatives. Biblioteca. Anys 50-90. 11 m lineals.
- Jordi Casacuberta i Pérez
Documentació d'Estat Català i col·lecció de publicacions. Anys 30-70. 1,5 m lineals.
- Maurici Serrahima i Bofill
Informe sobre la Guerra Civil espanyola redactat per a la revista *Esperit* i còpia d'una carta mecanografiada enviada pel president Lluís Companys a Pau Romeva. 1939. 0,1 m lineals.

Col·leccions

- Col·lecció *La Vanguardia*
Col·lecció del diari. 2002-2003. 2 m lineals.

Altres fons

- Fons diversos de l'ANC
Litografia 2/150 de Francesc Artigau i Seguí titulada *28 de Mayo. Dia de la Seguridad y Salud en el Trabajo*.

ÀREA DELS FONDS DE L'ADMINISTRACIÓ

Fons de la Generalitat de Catalunya

- Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya
- Llibres d'actes i debats de les reunions del Consell de Govern de la Generalitat de Catalunya (1977-1999), 15 metres lineals.
 - Actes de les reunions del Consell Tècnic (1990-1998), 1,9 metres lineals.
 - Traducció al castellà de les disposicions de la Generalitat de Catalunya (1993-1996), 9,2 metres lineals.

Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya

- Resums estadístics: Tancament de despeses. Tancament de pagaments. (1982-1985) 0,6 metres lineals.

Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya

- Expedients d'instal·lacions receptores de baixa tensió (1980-1982), 27,1 metres lineals.

Fons de l'Administració Perifèrica de l'Estat

Delegació Provincial a Barcelona del Ministeri d'Indústria i Energia

- Expedients d'instal·lacions receptores de baixa tensió (1965-1982), 1,4 metres lineals.

Fons d'Institucions

Junta Electoral Provincial de Barcelona.

- Llibres d'actes (1979-2000), 222,4 metres lineals.

NOTA DE RECTIFICACIÓ

Volem rectificar una informació exposada al Butlletí de l'ANC número 3, de gener de 2003, dedicat als *Arxius catalans confiscats durant la Guerra Civil i conservats a Salamanca*. A la pàgina 14, al penúltim paràgraf, es deia que l'arxiver Antonio González Quintana és membre de l'ONG Arxivers sense Fronteres (AsF), entitat creada a iniciativa de l'Associació d'Arxivers de Catalunya (AAC). En aquest sentit, cal corregir que l'ONG Arxivers sense Fronteres no fou creada per iniciativa de l'AAC, sinó que es creà l'any 1998 per iniciativa d'un grup d'arxivers catalans que havien començat a dur a terme projectes de cooperació internacionals i que entengueren que amb una organització no governamental d'abast internacional es podia avançar en la materialització dels principis de solidaritat i cooperació als arxius d'arreu del món.

D'altra banda, volem aprofitar per precisar que les opinions manifestades per Antonio González amb relació als arxius catalans a Salamanca no han de ser atribuïbles a AsF, atès que aquesta entitat no s'ha manifestat oficialment pel que fa a això. Altrament, sí que s'han posicionat públicament a favor del retorn dels esmentats documents, bé que a títol personal, altres membres rellevants d'AsF. *Àngels Bernal i Cercós*.

L'ANC A LA PREMSA

Salamanca exposa els arxius que la Generalitat reclama. *Diari de Girona*, 06.02.2003.

Exposen a Salamanca alguns dels documents reclamats per la Generalitat. *El Punt*, 06.02.2003.

Salamanca exposa més "papers" catalans espoliats en la guerra. *Avui*, 06.02.2003.

Sans Travé parla dels Templers. *El Diari de Sant Cugat*, 06.02.2003.

Puig reclama el retorn dels arxius de Salamanca tal com s'ha fet amb el fons de l'antic Servei Meteorològic. *El Punt*, 08.02.2003.

Felip Puig insisteix que els documents de l'Archivo han de tornar. *Avui*, 08.02.2003.

"Cal insistir en la via legal i internacional per al retorn dels "papers de Salamanca"" (Toni Strubell, Comissió de la Dignitat) *Avui*, 08.02.2003.

Els papers que Salamanca no torna. *Regió7*, 9 de febrer de 2003. Exigeixen que els partits catalans reclamin els papers de Salamanca. *El Punt*, 11.02.03.

Història de l'escultura a l'Aula de la Gent Gran. *El Diari de Sant Cugat*, 13.02.03.

Cartes dels lectors: "L'arxiu de la vergonya i la taca d'oli". *La Vanguardia*, 19.02.03.

Notícia sobre exposició de cartells antics a l'ANC. *El País*, 07.03.03

La UNESCO debat què ens fa humans (a l'ANC). *El Diari de Sant Cugat*, 12.03.03.

Els arxivers posen a debat el contenciós dels documents catalans a Salamanca. *Diari de Girona*, 13.03.03.

De Salamanca als tribunals. *El Periódico*, 16.03.03.

El arxivers catalans reclamen de nou els "papers de Salamanca" *Avui*, 19.03.03.

Los archiveros piden estar en la negociación de Salamanca. *El Mundo*, 20.03.03.

L'Arxiu Central de la Generalitat guarda 5 quilòmetres de documents. *Diari de Girona*, 23.03.2003.

Un oratori de l'any 1804 clourà el curs de l'Aula per a la Gent Gran. *El Diari de Sant Cugat*, 03.04.03.

La humanització des de la dimensió de l'espiritualitat. *El Diari de Sant Cugat*, 03.04.03.

Els pobles precolombins, a l'Aula per a la Gent Gran. *El Diari de Sant Cugat*, 08.04.03.

Proposta per passar fons de la Corona d'Aragó a l'Arxiu Nacional. *Avui*, 10.05.2003.

Francesc Mauri parlarà del canvi climàtic a l'Arxiu Nacional de Catalunya. Tot Sant Cugat, 10-16. 05.2003.

Papers de Salamanca? Article de Josep M. Diéguez. *El 9 Nou*, 19.05.2003.

El debate sobre los Archivos de Salamanca sigue vivo. *El Mundo*, 23.05.2003.

Los Ayuntamientos mantienen la petición de los Archivos de Salamanca. *El Mundo*, 23.05.2003.

La Comisión de la Dignidad homenajea a los salmantinos favorables al retorno de los "papeles". *El País*, 23.05.2003.

Càlid homenatge als dos salmantins que han defensat tornar els "papers". *Avui*, 23.05.2003.

Homenaje cívico al periodista salmantino Aníbal Lozano. *La Vanguardia*, 24.05.2003.

Josep Maria Sans i Travé és el nou director general de Patrimoni Cultural. *Diari de Girona*, 28.05.2003.

Josep M. Sans i Travé, nou director general de Patrimoni Cultural en substitució de Marc Mayer. *El Punt*, 28.05.2003.

Sans Travé, nomenat director general del Patrimoni Cultural. *Avui*, 28.05.2003.

Josep Maria Sans Travé, nombrado director general de Patrimoni Cultural. *El País*, 28.05.2003.

Sans Travé, nuevo director de Patrimoni Cultural de la Generalitat. *La Vanguardia*, 28.05.2003.

La Generalitat nomena Sans Travé nou director general del Patrimoni. *Diari de Tarragona*, 28.05.2003.

La viuda de Aumacelles cede su fondo filmico al Archivo Nacional de Cataluña. *La Razón*, 29.05.2003.

